

НОДАВЛАТ ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР

Қодиралиева Ижобат Бахромжон қизи

Наманган давлат университети, мустақил изланувчиси

Аннотация. Муаллиф мазкур мақолада нодавлат олий таълим муассасалари хусусида айрим мулоҳазаларни назарий ва амалий жихатдан таҳлил этган. Шунингдек, олий таълим муассасаларини ҳуқуқий мақоми борасида бир қатор бахсли жихатлар мавжудлигини ёритиб берган.

Калит сўзлар: таълим муассасаси, нодавлат таълим муассасаси, таълим хизмати, олий таълим муассасаларининг ҳуқуқий мақоми.

Бозор муносабатлари мамлакатимизда турли мулк шакллариининг бир хилда амал қилишини таъминлаш билан бирга мулк муносабатларнинг кенгайишига, тадбиркорлик фаолияти ривожланишига, мулкдорларнинг ўз мол-мулкларини турли воситалар орқали муомалага киритиши учун асос бўлиб хизмат қилди. Унинг ҳуқуқий заминлари ҳам яратилди. Мустақил давлатимиз фуқаролик қонун-ҳужжатлари қабул қилиниши билан жамиятимизда кўплаб янги мазмундаги фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларни шаклланишига асос яратди. Бундай ҳуқуқий муносабатлар маъмурий-буйруқбозлик тизими учун ёт бўлиб, эркин бозор иқтисодиётининг кенг амал қилишини таъминлашга хизмат қилиши билан тавсифланади. Зеро, талаб ва таклиф, рақобат муносабатларининг кенгайиши, мулк шакллариининг тенглиги, мулкнинг дахлсизлиги, мулкдорлар ҳуқуқларининг давлат томонидан кафолатланиши, мулкдор ўз мулкидан ўз ҳоҳиш ва манфаатларини кўзлаб ҳаракат қилиши каби қатор ҳуқуқларнинг кафолатланиши хусусий мулкчилик ва тадбиркорлик муносабатларини ривожлантириш имкониятини яратди.

Бугунги кунда маҳаллий ва хорижий адабиётларда нодавлат таълим ташкилотларини айниқса олий таълим муассасаларини фаолиятини ташкил этиш ва йўлга қўйиш масалалари кенг муҳокама этилмоқда.

Маълумки дунёда хусусий олий таълим тизими фаол ривожланмоқда. Масалан, Гарвард, Стенфорд, Йель, Бостон, Принстон, Пенсильвания, Калифорния ва бошқа университетлар бунга ёрқин мисол бўла олади. Яъни, уларни битирувчиларининг меҳнат бозорида рақобатбардош эканлигидан келиб чиққан ҳолда айтиш мумкинки хусусий таълим муассасаларига эҳтиёж мавжуд.

XX асрнинг 1997 йилларидан бошлаб Ўзбекистонда нодавлат таълим ташкилотларини ташкил этиш тўғрисидаги ҳуқуқий нормалар қонун ҳужжатларида ўз аксини топди¹.

Ўзбекистон Республикасининг “Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида”ги қонунининг 15-моддасида нодавлат нотижорат ташкилотини ташкил этиш тўғрисидаги қуйидаги:

нодавлат нотижорат ташкилоти унинг муассислари (аъзолари) қарори асосида қонунчиликка мувофиқ тузилиши;

¹ Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги 29.08.1997 йилдаги 464-І-сон қонуни Мазкур қонун ҳужжати 24.09.2020 йилда ўз кучини йўқотган. Ўзбекистон Республикасининг «Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида»ги қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1999 й., 5-сон, 115-модда; Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2004 й., 25-сон, 287-модда; 2007 й., 52-сон, 533-модда; 2008 й., 52-сон, 513-модда; 2012 й., 15-сон, 164-модда; 2014 й., 50-сон, 588-модда; 2016 й., 17-сон, 173-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 11.09.2019 й., 03/19/566/3734-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021 й., 03/21/683/0375-сон).

нодавлат нотижорат ташкилотларининг уюшмалари (иттифоқлари) камида иккита
нодавлат нотижорат ташкилоти ташаббуси билан тузилиши мумкинлиги;

нодавлат нотижорат ташкилотининг ташаббускорлари ёки муассислари таъсис
съездини (конференциясини) ёки умумий йиғилишни чақириши, унда устав қабул
қилиниши ҳамда раҳбар органлари тузилиши;

нодавлат нотижорат ташкилоти давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан эътиборан
тузилган деб ҳисобланиши тўғрисида нормалар белгилаб берилган².

Мамлакатимизда бозор муносабатларига ўтиш муносабати билан барча соҳаларда
бўлгани каби таълим соҳасига ҳам бозор муносабатлари кириб келди. Бунинг асосий
омилларига қуйидагилар киради:

-моддий ва номоддий ишлаб чиқариш соҳаларига бозор муносабатларининг жорий
этилиши;

давлат томонидан молиялаштиришнинг камайиб бориши;

таълим ташкилотларини тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиши
мумкинлигини қонунчилик ҳужжатларида белгилаб қўйилиши ва бошқалар.

Таълим ҳар қандай мамлакатда инсон капиталини ривожлантириш орқали
барқарор тараққиётни таъминлайдиган муҳим омилдир. Шу боис янгиланган Ўзбекистон
Республикаси Конституциясининг 50-моддасида давлат ва нодавлат таълим
ташкилотлари ривожланишини таъминлаш бўйича давлатнинг мажбуриятини
белгиловчи норма мустаҳкамланди. Таълим ташкилотларини, айниқса, нодавлат ёки
хусусий боғча, мактаб, университетлар ва бошқа таълим ташкилотларини ташкил этиш,
фаолият юритиши ва ривожланиши учун давлатнинг доимий, ҳар томонлама қўллови
муҳим ўрин тутди. Ижтимоий давлатда давлатнинг асосий функцияларидан бири
аҳолининг умумий илмий ва маърифийлик даражасини оширишга қаратилади. Бунда
таълим ташкилотларининг етарли бўлиши ҳамда таълим сифати муҳим аҳамиятга эга. Шу
маънода давлат таълим ташкилотларини ривожланиши учун қанчалик шароит яратса,
нодавлат таълим ташкилотларини ҳам ташкил этиш ва фаолият юритиши учун ундан кам
бўлмаган ташкилий, ҳуқуқий шароитларни яратиш, моддий кўмак кўрсатиши шарт³. Шу
боис хусусий таълим ташкилотларига кенг имтиёз ва преференциялар тақдим этилиб,
ушбу соҳа ривожлантирилмоқда. Буни қуйидагиларда кўриш мумкин: 2016 йилда 5211 та
мактабгача таълим ташкилоти фаолият юритган бўлса, бугунги кунда 6598 та давлат
ҳамда 22 мингдан зиёд турли шакллардаги нодавлат мактабгача таълим ташкилотлари
фаолият кўрсатмоқда; 2016 йилда 9719 та умумтаълим ташкилотлари фаолият кўрсатган
бўлса, ҳозирда уларнинг сони 10296 тага етди. 2016 йилда 21 та нодавлат умумтаълим
ташкилотлари фаолият юритган бўлса, 2022 йилда улар 334 тага кўпайди; 2016 йилда 77
та олий таълим ташкилоти фаолият юритган бўлса, 2023 йилга келиб уларнинг сони 210
дан ошди. Бир сўз билан айтганда бугунги кунда республикаимизда 70 дан ортиқ хусусий
ОТМлар жумладан: Тошкент шаҳридаги Сингапур Менежментни ривожлантириш
институтини; Тошкент шаҳридаги Турин политехника университети; Тошкент шаҳридаги
Инҳа университети; Тошкент шаҳридаги Амита университети; Тошкент шаҳридаги
Вебстер университетининг таълим дастурларини амалга ошириш маркази; Қўқон

² Ўзбекистон Республикасининг «Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида»ги қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1999 й., 5-сон, 115-модда; Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2004 й., 25-сон, 287-модда; 2007 й., 52-сон, 533-модда; 2008 й., 52-сон, 513-модда; 2012 й., 15-сон, 164-модда; 2014 й., 50-сон, 588-модда; 2016 й., 17-сон, 173-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 11.09.2019 й., 03/19/566/3734-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021 й., 03/21/683/0375-сон)

³ Янгиланаётган Конституция. 100 саволга 100 жавоб. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Қонунчилик ва ҳуқуқий сиёсат институтини. – Тошкент. “Адолат” миллий ҳуқуқий ахборот маркази, 2023 йил. – 180 б.

университети; Фарғона шаҳридаги Корея халқаро университети; TEAM университети; Тошкент шаҳридаги Британия менежмент университети; “Tashkent International University of Education” халқаро университети; Туркиянинг Иқтисодиёт ва технологиялар университетининг Тошкент шаҳридаги филиали; “EUROPEAN MEDICAL” университети; “STARS INTERNATIONAL” университети; Маъмун номидаги жаҳон тиллари институти; “AL-FRAGANUS” университети; “CAMBRIDGE INTERNATIONAL” университети; “TMC” институти ва ҳоказолар фаолият олиб бормоқда.

Ўзбекистон қонунчилиги бугунги кунда иккита тенг ҳуқуқли ва ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилинадиган мулк шаклидаги давлат ва нодавлат таълим ташкилотлари бўлишини назарда тутади.

Жумладан Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 23 сентябрда қабул қилинган “Таълим тўғрисида”⁴ ги қонуннинг 3-моддасида нодавлат таълим ташкилоти - давлат таълим стандартлари, давлат таълим талаблари ва ўқув дастурларига мувофиқ таълим хизматлари кўрсатиш фаолиятини амалга ошириш ҳуқуқини берадиган лицензия асосида ёки хабардор қилиш тартибида таълим хизматлари кўрсатувчи юридик шахс деб белгиланган.

Бундан келиб чиққан ҳолда айтиш мумкинки нодавлат олий таълим муассасаси бу олий маълумотли кадрларни тайёрлаш ва фойда олиш учун университет, академия, институт ёки олий мактаб каби ташкилий ҳуқуқий шакллардан бирида жисмоний шахс ёки бир гуруҳ тадбиркорлар, шунингдек, жамоат ташкилотлари томонидан ташкил этиладиган юридик шахс ҳисобланади.

Бугун жаҳонда барча соҳаларда ривожланиш, такомиллашиш тенденцияси жуда юқори суръатда кечмоқда. Бу юртимиз таълим соҳасидаги жадал ислохотларда ҳам ўз ифодасини топмоқда. Хусусан, олий таълимни сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш мақсадида Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси ва бошқа бир қатор меъёрий ҳужжатлар қабул қилинди.

Давлат ОТМларидан фарқли ўлароқ, олий таълим соҳасида нодавлат секторни ривожлантиришнинг заруриятига қарамасдан бу борада хали хал этилмаган бир қатор муаммолар мавжуд. Жумладан:

1. Аҳолининг нодавлат ОТМларга нисбатан салбий муносабатда эканлиги, яъни янги ташкил этилган олий таълим муассасаларининг лицензия олиб таълим жараёнлари фаолиятини бошлагани билан изоҳланади;

2. Нодавлат олий таълим муассасаларининг таълим дастурларини давлат таълим стандартларига мос келмаслиги хавфи, яъни улар фаолиятининг асосий мақсади сифатли таълим эмас балки фойда олиш эканлиги ҳамда уларнинг дипломлари давлат ОТМлари томонидан бериладиган дипломлар билан рақобатлаша олмаслиги⁵;

3. Таълим фаолиятини олиб бораётган нодавлат олий таълим муассасаларида асосан ижтимоий, гуманитар ва иқтисодий таълим йўналишларида кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилган бўлиб улар бугунги кунда 95 фоизни ташкил этади. Бу ҳолат эса мамлакатимизда инжинер техник муҳандисларга катта эҳтиёж мавжудлигидан далолат беришини эътироф этадиган бўлсак ижтимоий, гуманитар ва иқтисодий таълим йўналишларини битирган битирувчиларни ишга жойлаштириш масаласида муаммоларга олиб келиши мумкинлиги;

⁴Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги 2020 йил 23 сентябрдаги Қонуни. (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 24.09.2020 й., 03/20/637/1313-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021 й., 03/21/683/0375-сон, 12.10.2021 й., 03/21/721/0952-сон)

⁵Модернизация российского образования: проблемы и перспективы / под ред. М. К. Горшкова и Ф.Э. Шереги. -М.: ЦСПиМ, 2010. 352 с.

4. Айрим нодавлат олий таълим муассасаларининг ўз биноларининг йўқлиги, улар томонидан ўқув жараёнлари масофадан туриб ёки ижарага олинган биноларда ташкил этилганлиги;

5. Нодавлат олий таълим муассасаларида асосий штатда ишламайдиган, ОТМнинг ривожланишига ўз хиссасини қўшмайдиган яъни, қўшимча даромад олиш учун ўриндошлик ёки соатбайлик асосида номигагина дарс ўтадиган қўштирноқ ичидаги сиртқи ўқитувчилар томонидан олиб борилаётганлиги;

6. Таълим фаолиятини амалга ошириш учун қонунчилик ҳужжатларига зид равишда ноқонуний йўллар билан лицензияни сотиб олиш амалиётининг намоён бўлиши ҳолатлари. Маълумки лицензия олиш ёнғин ва санитария-эпидемиология хизмати органларининг мавжуд бинолар ва хоналарнинг ёнғин хавфсизлиги талабларига ва санитария-гигиена нормаларига мувофиқлиги тўғрисидаги гувоҳномасидан бошлаб, педагог кадрлар ҳақида маълумот; Малака талаблари, ўқув режалар, дастурларининг электрон нусхалари; мавжуд ўқув адабиётлари рўйхати билан яқунланган меъёрий-услубий ҳужжатларни, ўқув бинолари, ўқув ёрдамчи бинолар, талабалар турар жойларинини мавжудлиги тўғрисидаги маълумотларни тақдим этишни ўз ичига олади. Бир сўз билан айтганда бундай қоғозбозлик билан азоб чеккандан кўра лицензия олишнинг энг мақбул усулини яъни, қаловини топсанг қор ҳам ёнади қабилда иш юритиш ва кейинги 5 йил давомида ундан кейинги жараёнларни амалга ошириш учун пулни тўланг ва тинч фойда олиш билан шуғулланинг қабилда ишлаш.

Юқоридаги камчиликлар, муаммолар ва бахс талаб масалаларни бартараф этиш учун бизнинг фикримизча қуйидагиларни амалга ошириш лозим.

Биринчидан, хусусий нодавлат олий таълим муассасаларини нуфузини ошириш учун республика ва халқаро илмий-амалий конференциялар, илмий семинарлар, олимпиадалар, танловлар ва бизнес учрашувларни ташкил этиш ва ўтказиш;

Иккинчидан, ўз уставида белгилаб қўйилган мақсадларига мувофиқ таълим, маслаҳат, ахборот, юридик ва бошқа хизматларни кўрсатиш. Шунингдек, ўзининг эришган натижаларини ОТМнинг **WEB**-саҳифаси, оммавий ахборот воситалари орқали тўлиқ ва холис акс эттирилишини таъминлаш;

Учинчидан, нодавлат олий таълимни тасодифий ёки давлат томонидан бериладиган олий таълимни альтернатив кўриниши сифатида эмас, балки мутлақо янги воқеалик сифатида жамиятда вужудга келган ҳаётни ўзи белгилаб берган эҳтиёж сифатида қабул қилиш;

Тўртинчидан, нодавлат олий таълим муассасаларида мустақил таълим олиш методологиясини яратиш, танқидий ва ижодий фикрлаш, тизимли таҳлил қилиш, тадбиркорлик кўникмаларини шакллантириш, ўқув жараёнида компетенцияларни кучайтиришга қаратилган методика ва технологияларни жорий этиш, ўқув жараёнига халқаро таълим стандартларига асосланган илғор педагогик технологиялар, ўқув дастурларини кенг жорий этиш лозим.

Маълумки, 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси 41-мақсаддаги вазифалардан бири сифатида нодавлат таълим хизматлари кўрсатувчи ташкилотларга шароит ва имкониятларни кенгайтириш орқали улар улушини 2026 йилда 8 фоизга, жумладан 2022 йилда 3 фоизга ошириш белгиланган⁶.

⁶ Ўзбекистон Республикаси Президентининг "2022 - 2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида"ги 28.01.2022 йилдаги 60-сон Фармони. (Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.01.2022 й., 06/22/60/0082-сон, 18.03.2022 й., 06/22/89/0227-сон, 21.04.2022 й., 06/22/113/0330-сон; 10.02.2023 й., 06/23/21/0085-сон)

49-мақсадда 2026 йилгача нодавлат олий таълим ташкилотлари сонини камида 50 тага етказиш, хусусан, 2022 йилда Навоий, Самарқанд, Сурхондарё, Қашқадарё вилоятлари ва Тошкент шаҳрида камида 1 тадан нодавлат олий таълим ташкилотини ташкил этиш вазифаси белгиланган.

Ўзбекистонда нодавлат таълим ташкилотлари учун аҳамиятли бўлган масалалар бўйича кўплаб ҳуқуқшунос олимлар у ёки бу даражада тадқиқот олиб боришган. Улар жумласига Х.Р.Раҳмонқулов,⁷ И.Б.Зокиров,⁸ Р.Ж.Рўзиев,⁹ В.Р.Топилдиев¹⁰, Ш.Н.Рўзиназаров,¹¹ А.Х.Шукруллаев,¹² Ж.И.Юлдашев,¹³ Ш.Т.Нуриддинова¹⁴, К.У.Умарова¹⁵ ва бошқа олимларни киритиш мумкин.

Айрим ҳуқуқшунос олимларнинг фикрича, Дарҳақиқат, давлат томонидан олий таълим учун жуда катта миқдордаги маблағлар, шу жумладан, моддий-техник базани мустаҳкамлаш, иш ҳақи, стипендиялар тўловлари ва ҳ.к. учун ажратилади. Нодавлат олий таълим муассасалари эса фарқли ўлароқ, талабаларга стипендия тўламаслиги туфайли тўлов-контрактдан тушган маблағларни асосан моддий-техник базани ривожлантиришга сарфлайди ва талабалар учун яратилган шарт-шароитлар давлат олий таълим муассасаларидаги шароитларга нисбатан яхшироқ бўлади. Шу боис, дунё тажрибасидан келиб чиқиб, нодавлат олий таълим муассасаларининг кенгайтириш рақобат муҳити шаклланиши учун имконият яратилишига олиб келади¹⁶.

Фикримизча, бу фикрга тўла қўшилиб бўлмайди чунки нодавлат олий таълим муассасалари ҳозирги кунда зиддиятли позицияни эгаллаб турибди дейиш мумкин. Чунки давлат сиёсатининг уларга таъсири кўрсатишига кўра уларнинг фаолияти икки ҳолатда яъни, ижобий ва салбий томондан намоён бўлиши мумкин.

Биринчи ҳолатда, давлатнинг нодавлат олий таълим муассасаларига кучли таъсири давлат учун фойдали бўлиши мумкин, чунки нодавлат ОТМлар олий таълимни олиш учун ўсиб бораётган талаб ва эҳтиёжни қондириш, фаровонлик ва турмуш даражасини ошириш муаммоларини хал этиш, давлат ғазнаси юкини камайтириш ва аҳолини олий маълумотли бўлиш имкониятини таъминлайди.

Иккинчи ҳолатда, давлатнинг таъсири кучли бўлмаган ҳолда, нодавлат олий таълим муассасалари талабаларни ўқитиш билан эмас, балки диплом сотиш билан шуғулланадиган коррупциялашган таълим ташкилотига айланиши мумкин.

Нодавлат олий таълим муассасаларини ташкил этиш ва уларнинг амалиёти билан боғлиқ бўлган бир қатор муаммолар ҳам бор. Ушбу муаммоларнинг ҳуқуқий асослари қонунларда етарли даражада ўз ифодасини топмаган. Умуман олганда, аҳолининг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятида нодавлат олий таълим муассасалари тўғрисида тасаввурларни вужудга келтириш жараёни ўз ҳолига ташлаб қўйилган.

⁷Раҳмонқулов Х.Р. Основные направления развития гражданского законодательства Республики Узбекистан. Т.: 2008. 9 с.

⁸ Зокиров И.Б. Фуқаролик ҳуқуқи. - Тошкент, ТДЮИ, 2009. - Б. 456.

⁹ Рўзиев Р.Ж., Топилдиев В.Р. Fuqarolik huquqi. Ўқув қўлланма - Т.: "Cho'iron", 2011. - 624 б.

¹⁰Топилдиев В.Р. Фуқаролик ҳуқуқи. Дарслик. -Т., «Yridik adabiyotlar publish» 2022. 592 б.

¹¹ Рўзиназаров Ш.Н. Бозор шароитида қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариш тузилмаларининг фуқаролик ҳуқуқий мақоми. - Тошкент, Адолат, 1997. - Б.126.

¹² Шукруллаев А.Х. Қишлоқ хўжалиги корхоналарини қайта ташкил этиш ва тугатишнинг фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солиниши. Юрид. фан. номз.... Дисс. - Тошкент, 2001. - Б.154.

¹³ Юлдашев Ж.И.Акциядорлик жамиятлари-фуқаролик ҳуқуқининг субъекти сифатида. - Тошкент, ТДЮИ, 2004. - Б.84.

¹⁴ Нуриддинова Ш.Т. Юридик шахсларнинг бекор бўлиш усуллари ва уларни қўллашнинг фуқаролик-ҳуқуқий муаммолари. Юрид. фан. номз. дисс... автореф. - Тошкент, 2008. - Б.9.

¹⁵ Умарова К.У. Юридическая наука: состояние и перспективы исследований в Республике Узбекистан // Вопросы науки и образования, № 16 (28), 2018. С. 36-43.

¹⁶ Қодиров.Б.Б. Нодавлат олий таълим муассасалари фаолиятини ҳуқуқий тартибга солиш масалалари. Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. -Т., 2019 №4, 13-15 бетлар.

Хулоса қилиб шуни таъкидлаш мумкинки, нодавлат олий таълим бугунги кунда турли ижтимоий гуруҳларнинг эҳтиёжларини қондира оладиган давлат таълим сиёсатининг объектига айланди. Бир сўз билан айтганда нодавлат олий таълим муассасалари давлат сиёсатининг таъсирида ё фойда ёки зарар келтириши энг олий ҳакам бўлган вақт ўтиши билан аниқ бўлиши мумкин.

Юқоридагиларга асосланган ҳолда нодавлат олий таълим муассасалари фаолиятини ҳар томонлама илмий ва амалий жихатдан тадқиқ этиш учун қуйидагиларни илгари суриш мумкин:

нодавлат олий таълим муассасаларининг вужудга келиши ва уларни ривожланиши босқичларини таҳлил этиш;

нодавлат олий таълим муассасаларининг ҳуқуқий мақомини аниқлаш ва муассаса атамасининг мазмун моҳиятини очиқ бериш;

нодавлат олий таълим муассасаларининг таъсис ҳужжатларини таҳлил этиш;

нодавлат олий таълим муассасаларининг мулк ҳуқуқини вужудга келиши ва бекор бўлиш асосларини таҳлил этиш;

нодавлат олий таълим муассасаларида кредиторларнинг талабларини қондириш муаммолари ва уларнинг ечимларини таҳлил этиш;

нодавлат олий таълим муассасаларининг фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлиги масалаларини таҳлил қилиш;

нодавлат олий таълим муассасаларини ҳуқуқий тартибга солишга доир фуқаролик-ҳуқуқий нормалар ҳамда ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштиришга хизмат қиладиган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги 29.08.1997 йилдаги 464-І-сон қонуни Мазкур қонун ҳужжати 24.09.2020 йилда ўз кучини йўқотган.

2. Ўзбекистон Республикасининг «Нодавлат ноижорат ташкилотлари тўғрисида»ги қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1999 й., 5-сон, 115-модда; Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2004 й., 25-сон, 287-модда; 2007 й., 52-сон, 533-модда; 2008 й., 52-сон, 513-модда; 2012 й., 15-сон, 164-модда; 2014 й., 50-сон, 588-модда; 2016 й., 17-сон, 173-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 11.09.2019 й., 03/19/566/3734-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021 й., 03/21/683/0375-сон)

3. Янгиланаётган Конституция. 100 саволга 100 жавоб. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Қонунчилик ва ҳуқуқий сиёсат институти. – Тошкент. “Адолат” миллий ҳуқуқий ахборот маркази, 2023 йил. – 180 б.

4. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги 2020 йил 23 сентябрдаги Қонуни. (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 24.09.2020 й., 03/20/637/1313-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021 й., 03/21/683/0375-сон, 12.10.2021 й., 03/21/721/0952-сон)

5. Модернизация российского образования: проблемы и перспективы / под ред. М. К. Горшкова и Ф.Э. Шереги. -М.: ЦСПиМ, 2010. 352 с.

6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022 - 2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида” ги 28.01.2022 йилдаги 60-сон Фармони. (Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.01.2022 й., 06/22/60/0082-сон, 18.03.2022 й., 06/22/89/0227-сон, 21.04.2022 й., 06/22/113/0330-сон; 10.02.2023 й., 06/23/21/0085-сон)

7. Рахмонқулов Х.Р. Основные направления развития гражданского законодательства Республики Узбекистан. Т.:2008. 9 с.
8. Зокиров И.Б. Фуқаролик ҳуқуқи. - Тошкент, ТДЮИ, 2009. - Б. 456.
9. Рўзиев Р.Ж., Топилдиев В.Р. Fuqarolik huquqi. Ўқув қўлланма - Т.: "Cho'iron", 2011. - 624 б.
10. Топилдиев В.Р. Фуқаролик ҳуқуқи. Дарслик. -Т., «Yuridik adabiyotlar publish» 2022. 592 б.
11. Рўзиназаров Ш.Н. Бозор шароитида қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариш тузилмаларининг фуқаролик ҳуқуқий мақоми. - Тошкент, Адолат, 1997. - Б.126.
12. Шукруллаев А.Х. Қишлоқ хўжалиги корхоналарини қайта ташкил этиш ва тугатишнинг фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солиниши. Юрид. фан. номз.... Дисс. - Тошкент, 2001. - Б.154.
13. Юлдашев Ж.И.Акциядорлик жамиятлари-фуқаролик ҳуқуқининг субъекти сифатида. - Тошкент, ТДЮИ, 2004. - Б.84.
14. Нуриддинова Ш.Т. Юридик шахсларнинг бекор бўлиш усуллари ва уларни қўллашнинг фуқаролик-ҳуқуқий муаммолари. Юрид. фан. номз. дисс... автореф. - Тошкент, 2008. - Б.9.
15. Умарова К.У. Юридическая наука: состояние и перспективы исследований в Республике Узбекистан // Вопросы науки и образования, № 16 (28), 2018. С. 36-43.
16. Қодиров.Б.Б. Нодавлат олий таълим муассасалари фаолиятини ҳуқуқий тартибга солиш масалалари. Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. -Т., 2019 №4, 13-15 бетлар.